ŠVENTOSIOS SENOVĖS GYVENVIETĖS ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI TIES MONCIŠKIŲ KAIMU

Gytis PILIČIAUSKAS

2006 m. liepos–rugsėjo mėn. KU ir UAB „Archeologiniai tyrimai“ ekspedicijos vykdė žvalgomuosius archeologinius tyrimus aštuoniuose 20 arų dydžio sklypuose Šventosios senovės gyvenvietės teritorijoje (A 1705) ties Monciškėmis (Palangos m.) (1 pav.). Tyrimus sklypuose 81 (Miglos g. 6), 54 (Sėlių g. 8 – Marių g. 13), 59 (Marių g. 10 – Žiemgalos g. 13), 85 (Debesų g. 10), 302 (Kutnikų g. 24), 15 (Žvaigždžių g. 1), 154 (Žiemgalos g. 3), 99 (Sergiškių g. 12 – Baltų g. 1) užsakė privatūs savininkai.

Pirmuosius akmens amžiaus radinius Monciškių kaimo apylinkėse vykstant melioracijai 1966 m. surinko M. Balčius. Iš daugybės jo užfiksuotų radimviečių vėliau kasinėtos dvi – tai Šventosios 23-ioji ir 26-oji gyvenvietės, kurias 1966, 1970 ir 1971 m. tyrinėjo R. Rimantienės vadovaujamos ekspedicijos (R. Rimantienė, *Akmens amžiaus žvejai prie Pajūrio lagūnos*, V., 2005, p. 421–468). Šventosios 23-iosios gyvenvietės vietoje ištirtas 1500 m² plotas. Žmonės III tūkst. pr. Kr. čia gyveno buvusios lagūnos (ežero) pusiasalyje ar saloje. Tyrimų metu rasta daugybė keramikos fragmentų, medžio, titnago dirbinių, gintaro dirbtuvių gaminių ir atliekų. Šventosios 26-oji gyvenvietė buvo įkurta šiauriau 23-iosios, tos pačios lagūnos pakrantėje. Daugelis netyrinėtų radimviečių greičiausiai irgi susijusios su buvusios lagūnos R pakrantėje gyvenusiais žmonėmis.

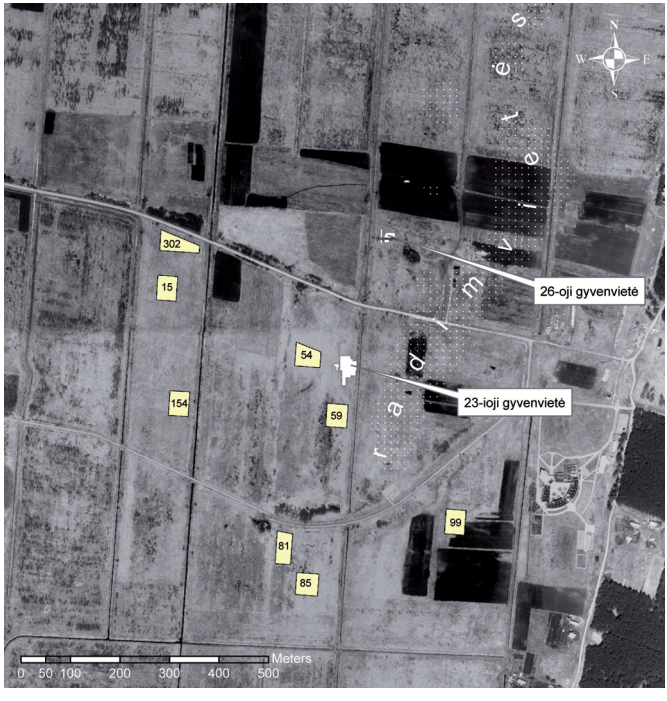

1 pav. Tyrimų situacija. *G. Piličiausko brėž.*
Fig. 1. Location of the excavations.

2006 m. vykdytų archeologinių žvalgymų tikslas buvo nustatyti, ar tiriamuose sklypuose yra išlikęs kultūrinis sluoksnis, jeigu taip, apibrėžti jo ribas. Numatyta ištirti ne mažiau kaip 1% sklypų teritorijos, buvo ištirta 166 m² iš 16280 m². Priklausomai nuo to, kokiame gylyje būdavo pasiekiamas įžemis, buvo kasami 1x1 m, 2x1 m ir 2x2 m dy-



2 pav. Atspiriamosios luoto lazdos antgalis.
G. Piličiausko nuotr.
Fig. 2. The tip of dugout push pole.

džio šurfai. Šurfų gylis sklypuose labai skyrėsi – sklype 154 jis siekė 270 cm, sklype 99 buvo tik 40–60 cm. Šis sklypas yra vienintelis buvusio ežero (lagūnos) krante. Visi kiti sklypai yra buvusio vandens telkinio dugne – juose žemiau viršutinio durpių sluoksnio fiksuota 30–170 cm storio sapropelio storymė, kurioje pasitaikė medžių šakų, angliukų, tačiau kultūrinis sluoksnis nefiksuotas. Vienintelis čia aptiktas archeologinis radinys – atsitiktinis – tai luoto atspiriamosios lazdos medinis antgalis, įsmigęs buvusio ežero dumblėtame dugne (2 pav.). Jis rastas sklype 154, šurfe 5, 182 cm gylyje, sapropelyje. Medinio skridinio skylė drožta ir deginta. Radinys perduotas LNM.

EVALUATION OF THE ŠVENTOJI STONE AGE SITE NEAR MONCIŠKĖS

In 2006 archaeological field evaluation was conducted at the Šventoji Stone Age site near Monciškės (Fig. 1). Eight separate plots (an area of 16 280 m^2) were examined and 82 test pits (an area of 166 m^2) were excavated there. 7 of the 8 plots were on the bed of a former lake (lagoon). A wooden perforated disk laying in gyttja was the only Neolithic artefact that was found (Fig. 2).

RĖKUČIŲ 2-OJI SENOVĖS GYVENVIETĖ

Egidijus ŠATAVIČIUS

Rėkučių 2-oji senovės gyvenvietė (Švenčionių r., Švenčionėlių sen.) yra maždaug 1,17 km į ŠR nuo Kretuonėlės ištakų iš Kretuono ežero, apie 1,14 km į PR nuo geležinkelio Vilnius–Daugpilis, apie 0,66 km į Š–ŠR nuo Vajuonėlės įtekėjimo į Kretuono ežerą, apie 0,27–0,3 km į ŠR nuo Kretuono ežero, apie 140 m į ŠV nuo Rėkučių 1-osios senovės gyvenvietės (AR 1758). Gyvenvietė įkurta Kretuono ežero ŠR pakrantėje, ties kranto vingiu, ant antros–ketvirtos limnoglacialinės terasos, padengtos smėlio sluoksniu (0,2–3 m storio), po kuriuo slūgso apskalauta rudos spalvos morena.

Gyvenvietės paviršius labai raižytas: jis kiek lygesnis tik P dalyje, o ŠV–ŠR kryptimis staigiai aukštėja (iki 5–6 m). Be to, gyvenvietės centrinės dalies V puse praeina senoji raguva, kuria kadaise tekėjo upeliukas. Keliasdešimt metrų į PR šios terasos paviršius yra molingas. Gyvenvietė nedidelė, užima apie 230x150 m dydžio plotą terasos viršuje ir jos papėdėje.

Gyvenvietės teritorija labai apardyta XX a. 8 dešimtmetyje vykusios melioracijos metu, kai buldozeriu buvo nustumdytas ir niveliuotas vietovės paviršius, užpilta ir sulyginta buvusio upelio vaga. Šiuo metu bemaž 2/3 pa-